

спланувати необхідні коригувальні заходи.

Результати проведеного дослідження можуть бути корисними для розвитку професійних (діагностичних, прогностичних) якостей учителів української і зарубіжної літератури, вони можуть бути використані в практичній діяльності словесників.

Використана література :

1. Булах І. Є., Мруга М. Р. Створюємо якісний тест : навчальний посібник / І. Є. Булах, М. Р. Мруга. – К. : Майстер-клас, 2006. – 160 с.
2. Дагаева О. Из истории педагогической диагностики [Текст] / О. Дагаева // Педагогическая диагностика. – № 5. – 2008. – С. 3-7.
3. Лукіна Т. О. Педагогічна діагностика: завдання, методи, інструменти [Текст] / Т. О. Лукіна ; навчально-методичні матеріали. Модуль 10. – К. : Проект “Рівний доступ до якісної освіти”, 2008. – 59 с.
4. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика : монографія [Текст] / Світлана Миколаївна Мартиненко. – К. : КМПУ ім. М. П. Грінченка, 2008. – 434 с.
5. Улищенко В. В. Тематичне оцінювання. Українська література. 5 клас. – Х. : Весна, 2008. – 50 с.
6. Улищенко В. В. Тематичне оцінювання. Українська література. 6 клас. – Х. : Весна, 2008. – 50 с.
7. Українська література. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів (5-9 класи) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/average/new_pr

УЛИЩЕНКО В. В. Методы диагностики в обучении украинской литературе.

Статья посвящена методам диагностики: анкетированию, портфолио, тестированию. Автор обращает внимание на особенности построения анкет для учащихся 5-8 классов, составление портфолио, формулирование тестовых заданий.

Ключевые слова: диагностика, тестовое задание, анкета, портфолио, валидность.

ULISHCHENKO V. Methods of diagnosis in learning Ukrainian literature.

The article discusses the diagnostic methods: surveys, portfolio, testing. The author focuses on the features of questionnaire structure for students of the 5th-8th grades, the accumulation of creative, search, and research works for portfolio, test development features.

Keywords: diagnostics, a test, questionnaire, portfolio, validity.

Чепіль О. Є.

**Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

**ФОРМУВАННЯ УМІННЯ РОЗВ'ЯЗУВАТИ ЖИТТЄВІ ПРОБЛЕМИ У ДІТЕЙ
ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В SOS-KINDERDORF ГІНТЕРБРЮЛЬ**

У статті узагальнено досвід роботи молодіжного будинку SOS-Kinderdorf Гінтербрюлю щодо підготовки молоді до самостійного дорослого життя, до розв'язання життєвих проблем. Доведено, що цей процес є особистісно зорієнтований до потреб кожної молоді

людини. Молодь, з одного боку, повинна активно розв'язувати життєві проблеми у суспільстві, жити у громаді, дотримуватися загальних умов, з другого – віднайти себе та розвинути власний стиль життя.

Ключові слова: SOS-Kinderdorf, Гінтербрюль, юнацтво, самотійність, життєві проблеми, формування уміння.

На зламі століть молодій людині знайти свій шлях у житті, усвідомити своєї місце у суспільстві, визначити свій соціальний статус та реалізувати себе. На допомогу їм приходять батьки, соціальні інституції, організації, які прагнуть допомогти молоді у виборі життєвого шляху. Однією з проблем виховання молоді в SOS-Kinderdorf Австрії та Німеччини є виховання самотійності як риси характеру, формування уміння розв'язувати життєві проблеми. Для молоді, незалежно від того, в якій країні вона проживає, пошук власного шляху у житті є складним і неоднозначним. Свідченням цього є досвід німецькомовних країн, реалізація наукових проектів для постійної допомоги дорослим у вихованні дітей та молоді, досвід роботи молодіжних будинків SOS-Kinderdorf, а також діяльності соціальних педагогів, вихователів, їхніх помічників, які з кожними роком щораз частіше стикаються з досить незвичайними дітьми, чия особиста та психічна сторона є цілком заплутаною. Молодь стикається з проблемою міжособистісних стосунків у групі (сім'ї, класі), конфліктними ситуаціями, що змушує їх, як і дорослих, шукати вихід із ситуації. Це призводить до зміни молодіжного гуртожитку, організації, налагодження стосунків між новими членами, підпорядкування стилю життя ритуалам і рішенням молодіжної організації, де як, правило, молода людина вступає у нові відносини, стоїть перед необхідністю розв'язання різних життєвих ситуацій, отримує нову самотійність.

Проблема формування самотійності, організації самотійної пізнавальної діяльності знайшла своє відображення у педагогічній спадщині Я.-А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, С. Русової, С. Сірополка, К. Ушинського, В. Сухомлинського. Самотійність як інтегральна риса особистості знайшла відображення у працях сучасних науковців (О. Вишневський, В. Ігнатенко, О. Корсакова, Б. Степанишин та ін.). Виховання самотійності у дітей в умовах діяльності шкіл інтернатів висвітлює О. Голуб. Окремі аспекти проблеми формування уміння розв'язувати життєві ситуації знайшли висвітлення у дослідженнях І. Беха, І. Зязюна, Г. Пустовіта, В. Садовського, Л. Сохань та ін. У працях А. Алексюка, Л. Артемової, І. Зверєвої, С. Сисоєвої, М. Фурсова та інших відображено проблему формування життєвих умінь і навичок дітей та молоді. Дефініцію "життєва компетентність вихованців закладів інтернатного типу" обґрунтовує Ю. Бондаренко.

Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми, яким

присвячується означена стаття. У соціально-філософській та психолого-педагогічній літературі останніх років знайшли висвітлення проблеми виховання дітей-сиріт, соціального сирітства. Аналіз літератури засвідчив, що питання соціально-виховної роботи з дітьми юнацького віку у міжнародній молодіжній організації SOS-Kinderdorf International в Україні не знайшла відображення. До того ж, відсутні дослідження, присвячені підготовці молоді до самостійного життя у SOS-Kinderdorf зарубіжних країн, молодіжних будинках Польщі, формуванню уміння розв'язувати життєві проблеми у дітей юнацького віку в SOS-Kinderdorf Австрії та Німеччині.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами, темами. Дослідження виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка "Українська освіта в контексті трансформаційних суспільних процесів" (Державний реєстраційний номер 0108U007644).

Мета статті – на основі аналізу та узагальнення наукових праць австрійських, німецьких фахівців з SOS-Kinderdorf, які містяться в бібліотеці Академії Германа Гмайнера, у педагогічній бібліотеці австрійського об'єднання SOS-Kinderdorf, вивчення досвіду виховної роботи молодіжного будинку в SOS-Kinderdorf Гінтербрюль упродовж 2009–2010 рр., висвітлити психолого-педагогічні засади формування уміння розв'язувати життєві проблеми у дітей юнацького віку в SOS-Kinderdorf Гінтербрюль.

Виклад основного матеріалу. Юнацький період – це період, що відповідає переходу від підліткового віку до самостійного дорослого життя. Початок юності спостерігаємо через зовнішні фізичні зміни, драматичне коливання голосу, стурбовану (неспокійну) самотність або надмірну вразливість при мінімально негативних зовнішніх факторах. Існує багато теорій про юнацький вік, кожна з яких пояснює особливості цього періоду, виходячи з основ своєї концепції. Це – біологічні, соціальні, психологічні, кожна з яких по-своєму визначає хронологічні межі віку. Біологічні теорії розглядають юнацький вік як певний етап біологічної еволюції організму, вважаючи, що визначальними у ньому є біологічні детермінанти. Індивідуальні відмінності та факти, що дозрівання у дівчат, як правило, відбувається швидше, ніж у хлопців, ведуть до того, що в окремих сім'ях поряд з цілком сформованою дівчиною ще не живе сформований хлопець. Раннє дозрівання молоді часто зіставляють із ситуаціями, які ще не відповідають їхньому емоційному розвитку. Це часто призводить до невпевненості у соціальному житті та великих проблем самооцінки пізнього розвитку. У соціальних теоріях юнацький вік є періодом

соціалізації молодшої людини у якому вона освоює певні соціальні ролі і стає самостійною [1, с. 70].

Психологічні теорії розглядають юність з погляду становлення внутрішнього світу, самосвідомості, як етап життя підростаючого покоління, у центрі якого – інтерес до власного Я. Американський психолог Р. Д. Хавігхарст дотримується думки, що у західних цивілізаціях молодь повинна поставити перед собою вісім так званих завдань розвитку: досягнути емоційної незалежності від батьків; вступити у рівноправні відносини зі своїми ровесниками; підготовка до вибору професії; соціально відповідальна поведінка; повага до протилежної статі; догляд за власним тілом; підготовка до подружнього життя; прийняття конкретного світогляду. Їх дотримання і виконання стане дієвим регулятором поведінки [5, с. 131].

Для юнацького віку характерним є такі вольові якості, як витримка, самостійність, наполегливість, ініціативність та ін. Привчання до самостійності є процес досить складний. Розмови зі співробітниками організації SOS-Kinderdorf Австрії (австрійське об'єднання SOS-Kinderdorf), педагогічними працівниками, SOS-матерями засвідчують, що соціальні педагоги мають з цього приводу своє прагматичне бачення: молоді потрібно дуже швидко ставати самостійними, відповідально ставитися до своїх грошей, самому наводити порядок у кімнаті, виконувати домашні завдання, вдало вибрати подальший навчальний заклад. Для цього вони повинні якомога більше виконувати домашніх доручень та індивідуальних домовленостей. Щоб все це осягнути, молода людина мусить мати сформоване почуття самоконтролю. У житті виникають різні ситуації, в яких треба володіти над своїми емоціями. Це надзвичайно складний процес, у ході якого незадоволеного юнака повинні навчити активізувати внутрішню мотивацію і передусім переступити через самого себе.

Конфлікти, які відбуваються зі своїм Я, є наслідком того, що молодь сама собі завдає шкоди, не усвідомлюючи, що вони роблять. У молодіжному будинку SOS-Kinderdorf є певні норми поведінки, яких щоденно не дотримуються. З цієї причини, у багатьох SOS-Kinderdorf молодіжні групи прагнуть якнайшвидше розв'язувати проблеми, які виникають зі співмешканцями, доки це не завдало шкоди давно панівній ідилії. Однак тут кожну ситуацію розглядають індивідуально, оскільки підліткам надмірною увагою можна зашкодити, або навпаки допомогти. Саме так описує мистецтво обмеження Г. Гекеле: треба формувати навички молоді у повсякденному житті, але й залишати їм місце на власний досвід [2, с. 43].

У роботі з молоддю працівники SOS-Kinderdorf у Гінтербрюлі дотримуються принципу послідовності і наступності. Це добре ілюструє

досвід поселення у молодіжний будинок. Протягом тижня з'ясовують питання про вибір молодіжного будинку і можливість поселення, згодом проводять співбесіду та супроводжують його до молоді, після чого його виписують із сім'ї та приймають до SOS-Kinderdorf, де призначають йому нового опікуна. Важливою є підтримка стосунків з попереднім опікуном, отримання інформації і використання її у роботі. Як відзначають працівники, для колишніх SOS-матерів досить складно ділитися минулим досвідом з іншими, зокрема проблемами і недоліками. Вони керуються принципом – недоліки дитини не повинні ускладнювати їй життя у молодіжному гуртожитку.

Життєві проблеми у SOS-Kinderdorf прогнозовані завчасно. При дозуванні самостійності вихователі враховують індивідуальні здібності. Формування самостійності розглядається як ціла система, в якій дитина перебуває доти, доки не стане дорослою. Кожну дитину привчають самостійно робити покупки, готувати їсти, вчасно виконувати доручення тощо. Поширеним є продуктивний аспект самостійності, наприклад, вміти висловити власну думку, проявити громадянську сміливість, оправдати сподівання близьких людей. Це, своєю чергою, привчає молодь брати участь в ухваленні рішень і нести за них відповідальність.

Від працівників SOS-Kinderdorf вимагають професійного розуміння особистості молодої людини, здатності налагодити з підопічними відносини, які б стимулювали розвиток, уміння самому не впадати у відчай, бути менеджером кризових ситуацій і соціальним управлінцем, не уникати конфліктів, а переводити їх у продуктивне русло [3, с. 11-12].

З одного боку, молодь повинна активно і прозоро розв'язувати життєві проблеми у суспільстві, жити у громаді, дотримуватися загальних умов, з іншого – віднайти себе та розвинути власний стиль життя, де вона, у найкращому випадку, зможе інтегрувати набуті життєвий досвід і знання. Працівники SOS-Kinderdorf допомагають формувати у дітей уміння долати труднощі, які випадають на їхню долю та пам'ятати, як їм колись допомогло SOS-Kinderdorf [7], [8].

Якщо партнерський супровід у молодіжному будинку не має необхідної кількості контролю та санкцій, то у вихованні самостійності виникає багато інших моментів. Молодь повинна сама вчитися себе контролювати і собою управляти. Недостатньо лише того, що людина завжди спостерігає за правилами та карає за провини. Це пояснив у своїй теорії морального розвитку американський психолог Л. Кольберг. Якщо опікуни сьогодні більше прислухаються до молоді, ніж наказують, тоді це пов'язане не тільки з більшою ліберальністю та розумінням, але й підготовкою її до самостійного розв'язувати життєвих проблем [5, с. 137].

До того ж молодь сьогодні рано отримує сексуальний досвід: перший поцілунок – у 60% молоді до 13 років, сексуальні ласки – третина до 14 років, початок статевого життя у 17 років. На жаль, недостатнє пояснення призводить до того, що багато наших дітей і молоді вступають у перший сексуальний акт цілком не підготовленими: факт, що молодь дуже рано готова це зробити, не означає, що вони є достатньо компетентними в цьому питанні. В обох статей виникає питання: як показати іншій людині, що ти хочеш з ним спати чи не хочеш, зокрема, як найкраще взяти ініціативу. Сама тема “попередження” з 15–16-річною молоддю SOS-Kinderdorf часто залишається не опрацьованою [5, с. 132].

Для більшості юнаків домінуючі переваги, зміна цінностей, вплив середовища є однією з досить важливих проблем. З одного боку, хлопці зовсім невпевнені у собі, з іншого боку, для них це найкраща можливість прояву самостійності. Страху та сумніви часто ховаються за неповагою до самого себе і знецінюванням себе як представника чоловічої статі. Не є дивним той факт, що молодь у такому віці інсценізує сексуальний досвід, щоб виглядати більш самостійними та досвідченими.

Перед відкритістю суспільної подвійної моралі у вихованні педагоги використовують найновіші методи дослідження: на противагу хлопцям дівчата повинні добре подумати перед тим, як дати волю своїм пристрастям, про свою “добру репутацію”. Багаті сексуальні чи дистанційні відносини часто є причиною раннього насильства. Тут важливо зазначити, що дівчата мають великий сексуальний досвід, оскільки їм часто не вистачає чоловічого захисту, тепла і розуміння, однак натомість вони отримують тільки тілесне зближення. Педагогам потрібно опрацьовувати означену проблему у групах дівчат SOS-Kinderdorf [5, с. 133]. Тут необхідною є відкритість та щирість особи, яка до цього часу була опікуном, щоб із професійного погляду для “пораненої” молоді знайти найкращий соціальний захист.

У SOS-Kinderdorf Гінтербрюль опікуни намагаються враховувати індивідуальні особливості сексуальності молоді, розширити свободу. Часто їхнє бажання переїхати до молодіжного будинку відіграє значну роль, оскільки тут є інший досвід, спосіб життя та ставлення опікунок. Безтурботні процеси освоєння, спроби, експерименту з власною сексуальністю не мають багато простору в SOS-Kinderdorf та молодіжних будинках. З огляду на сучасне забезпечення професіоналізації у вихованні та опіці, виникає питання про підвищення кваліфікації педагогів щодо статевого виховання дітей, так і опрацювання окремих тем у групах – з дівчатами і хлопцями [4, с. 122-137].

Актуальною проблемою для молоді у вирішенні життєвих ситуацій є

проведення вільного часу. Раніше молодь грала у футбол, слідопитів. Але часи змінилися, і дуже складно поєднати в одному домі потреби малих і старших. Зрозуміло, що велика свобода пов'язана з великим страхом, перед молоддю постає багато вимог на вулиці, бо у гуртожитку вони перебувають під постійним наглядом та опікою. Спостереження і розмови з працівниками засвідчують, що п'ятнадцятилітнього юнака ніхто не супроводжує в автобусі. Велике значення має те, чи має підліток постійно опікуна чи ні, чи почуває себе "вдома", чи є перспектива на подальшу опіку.

Дитина, яка колись була прийнята в SOS-Kinderdorf, завжди залишається для сім'ї SOS-Kinderdorf рідною. Звідси – у цей замінний батьківський будинок – повертаються на відвідини дорослі хлопці та дівчата, коли вони вже самостійно стоять в житті, мають роботу та власну сім'ю [6, с. 112].

З часом у багатьох з'являється бажання та вимоги, наприклад, піти у вихідний день з SOS-Kinderdorf. Деякі повинні обов'язково піти куди-небудь, інші – добре себе почувають у SOS-Kinderdorf і не мають потреби у пошуку місця проведення вільного часу. Проте бувають різні випадки, що на жаль, не завжди відповідає бажанням матерів чи молоді, хоча в кінцевому результаті саме так відбувається найчастіше. Якщо матір бажає залишитися пов'язаною зі своєю дитиною, спочатку отримує виклик, якщо це в спільних інтересах молоді протягнути оцю нитку. Постать батька у SOS-Kinderdorf багатьом постає як орієнтир, що є великим недоліком, який протягом двох років пробують поліпшити. SOS-батько (він і є керівником) повинен перебувати в одній сім'ї близько двох годин два рази на тиждень [8]. Таким чином, дівчата навчилися б поводитися з чоловіком.

З цього випливає, що діти та молодь мають шанс, навчитися й активізувати спілкування зі своїми батьками, з'ясувати для себе важливі стратегії у житті. Це часто відбувається після повернення у старе соціальне середовище, а отриманий досвід може стати важливим фактором у формуванні особистості [5, с. 138]. На жаль, дуже часто відбувається так, що дитина через певний час повинна повернутися до батьків через сильний зв'язок з ними. "Ми не хочемо полегшити життя матері та забрати в неї дитину", – говорив Германн Гмайнер, – SOS-Kinderdorf створене для тієї дитини, в якій взагалі більше немає жодної домівки. Рідко відбувалося так, що дитину через проблеми у вихованні повинні знову повернути.

Активна діяльність батьків у щоденній опіці молодіжного напряму означає постійний телефонний або особистий обмін опікунів з рідними сім'ями, вже тепер їхніх дітей. Для полегшення цієї роботи часто організовують конференції, семінари, вистави, а також просто відвідини на вихідні. На практиці це виглядає так: контакт між батьками та опікунами

молоді може бути як дуже близький, так і віддалений, відносини можуть бути дуже складними, що зумовлено недовірою. Також дуже часто батьки не погоджуються з таким вихованням своєї дитини, або їм взагалі байдуже, що з нею відбувається. Проте фахівці SOS-Kinderdorf передовсім враховують потреби дітей та молоді.

Вищенаведене дає змогу зазначити, що важливим моментом у діяльності SOS-Kinderdorf Гінтербрюлю є підготовка молоді до самостійного дорослого життя, формування уміння розв'язувати життєві проблеми. Цей процес підготовки особистісно зорієнтований до потреб кожної молодої людини. Працівники SOS-Kinderdorf допомагають молоді знаходити вихід зі складних життєвих ситуацій, долати труднощі, які випадають на їхню долю, та пам'ятати, як їм колись допомогло SOS-Kinderdorf. Означена проблема не вичерпує усіх аспектів, а лише відкриває перспективи нових наукових пошуків. Це насамперед дослідження сучасного молодіжного проекту, який тільки починає поширюватися в Європі "Я маю значення", проблема морального виховання молоді у SOS-Kinderdorf німецькомовних країн.

Використана література:

1. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. – К. : Академвидав, 2006. – 424 с.
2. Hekele K. Sich am Jugendlichen orientieren. Ein Handlungsmodell für subjektorientierte Soziale Arbeit / Kurt Hekele. – Weinheim – München : Juventa, 2005. – 207 s.
3. Klawe W. Arbeit mit Jugendlichen, Einführung in Bedingungen, Ziele, Methoden und Sozialformen der Jugendarbeit / Willy Klawe. – München und Weinheim : Juventa, 2005. – 224 s.
4. Leixnering W. Übergangen Raum Geben. Kinder zwischen Daheim und Zuhause / Werner Leixnering, Christian Posch, Tina Vermeer. – Innsbruck : SOS-Kinderddörfer Fachbereich Pädagogik, 2003. – 210 s.
5. Orgonyi A. Partnerschaftlicher Weg in ein selbstbestimmtes Leben / Andrea Orgonyi // Perspektiven 4. SOS-Kinderdorf Österreich im Blickfeld/ Hrsg. Zoller-Mathies Susi, Vermeer Tina, Schlosser Hannes. – Innsbruck: SOS-Kinderddörfer Fachbereich Pädagogik Sozialpädagogisches Institut, 2010. – S. 130 – 139.
6. Reinprecht H. Hermann Gmeiner, Abenteuer Nächstenliebe / Hansheinz Reinprecht. – Wien : Österreichischer Bundesverlag, 1989. – 256 s.
7. SOS-Intern. –Innsbruck: Hermann Gmeiner Academy. – 2009. – № 124 (Juni). – 60 s.
8. SOS-Kinderddörfer.– Innsbruck: SOS-Kinderddörfer Kommunikation und mittelbeschaffung, 2010. – № 1 (Jahrbuch). – 96 s.

ЧЕПИЛЬ О. Формирование умения решать жизненные проблемы у детей юношеского возраста в SOS-Kinderdorf Гинтербрюль.

В статье обобщен опыт работы молодежного дома SOS-Kinderdorf Гинтербрюлю по подготовке молодежи к самостоятельной взрослой жизни, к решению жизненных проблем. Доказано, что этот процесс является личностно ориентированным к потребностям каждого молодого человека. Молодежь, с одной стороны, должна активно решать жизненные проблемы в обществе, жить в общине, придерживаться общих условий, с другой – найти себя и развить собственный стиль жизни.

Ключевые слова: SOS-Kinderdorf, Гинтербрюль, юношество, самостоятельность,

жизненные проблемы, формирование умения.

ORESTA CHEPIL'. Formation of the ability to solve life problems by teenagers at the SOS-Kinderdorf Hinterbriul.

The experience of work at the youth house of SOS-Kinderdorf Hinterbriul to prepare young people for independent adult life and solve life problems has been generalized in the article. It is proved that this process is focused on the personal needs of each young person. Young people, on the one hand, should actively solve their life problems in society, live in the community, adhere to general life conditions; on the other hand, they should find themselves and develop their own lifestyle.

Key words: *SOS-Kinderdorf, Hinterbriul, youth, independence, life problems, ability formation.*